

گزارش راهبردی وضعیت اقتصاد ایران

(تحلیل وضعیت اقتصاد ایران بر اساس شاخص مدیران خرید تیر ماه ۱۴۰۵)

❖ خلاصه مدیریتی

در ادبیات شاخص مدیران خرید (شامخ)، عدد ۵۰ به عنوان مرز خنثی و مبنای بدون تغییر وضعیت کسب و کارها شناخته می‌شود؛ به طوری که سطح بالاتر از آن نشان‌دهنده بهبود فعالیت‌ها و ارقام زیر آن گویای انقباض اوضاع نسبت به ماه قبل است. شامخ یک ابزار ارزیابی سریع است که هم وضعیت امروز بازار را نشان می‌دهد و هم به ما می‌گوید که ماه آینده قرار است اوضاع کسب و کارها به کدام سمت حرکت کند.

شامخ کل اقتصاد و بخش صنعت در تیرماه ۱۴۰۵ با ثبت عدد مشابه ۴۸.۳ (تعدیل فصلی شده) از تداوم رکود برای شانزدهمین ماه در کل اقتصاد و نهمین ماه متوالی در بخش صنعت خبر می‌دهند، هرچند شدت انقباض کاهش یافته است. تحلیل هم‌زمان این دو بخش، گویای پارادوکس ساختاری عمیقی است؛ در حالی که شاخص تولید کل اقتصاد (۵۱.۰) پس از ۱۴ ماه رکود بالاخره وارد محدوده انبساط شده، تولید بخش صنعت با ریزش ۳.۱ واحدی به رقم ۴۶.۸ سقوط کرده است که نشان می‌دهد گلوگاه‌های شدیدی همچون قطعی مکرر برق و بحران تأمین مواد اولیه، مانع بازیابی صنایع کارخانه‌ای است. در تضاد با این موضوع، بهبود نسبی سفارشات جدید صنعت (۴۸.۸) و فروش (۴۹.۰) نشان می‌دهد تقاضا پتانسیل احیا دارد اما انقباض شدید نهاده‌ها در کنار جهش قیمت خرید مواد اولیه صنعت به ۸۰.۴، پایداری تولید را سرکوب و حاشیه سود بنگاه‌ها را به شدت فرسوده کرده است. لذا با وجود افزایش شاخص انتظارات تولید در ماه آینده کل اقتصاد به ۵۴.۹، این خوش‌بینی در صنعت با سقوط به عدد ۵۲.۰ بسیار محتاطانه‌تر ارزیابی می‌شود و بهبود واقعی آن منوط به رفع فوری ناترازی انرژی و تسهیل فرآیند تخصیص ارز خواهد بود.

❖ تحلیل وضعیت اقتصاد کلان

شاخص مدیران خرید (شامخ) کل اقتصاد در تیرماه ۱۴۰۵ با ثبت عدد ۴۸.۳ (تعدیل فصلی شده)، برای شانزدهمین ماه متوالی در فاز انقباضی (زیر ۵۰) باقی ماند. اگرچه رشد شاخص نسبت به خرداد (۴۶.۹) نشان‌دهنده کاهش شدت انقباض و فاصله گرفتن از شوک‌های حاد بهار است، اما این بهبود نسبی نباید با رونق اشتباه گرفته شود. تحلیل متغیرهای کلان، سه جریان بحرانی زیر را برای تصمیم‌گیری فعالان اقتصادی آشکار می‌سازد:

• تله «تولید بدون تقاضا» و ریسک رسوب کالا در انبار

تصویر داده‌ها: مولفه مقدار تولید محصول و خدمات (۵۱.۰) پس از ۱۴ ماه رکود متوالی سرانجام از مرز ۵۰ عبور کرده است؛ اما در نقطه مقابل، میزان سفارشات جدید (۴۷.۲) و میزان فروش (۴۷.۸) همچنان در فاز انقباض قرار دارند.

سیگنال کاربردی: افزایش فیزیکی تولید ناشی از تقاضای واقعی بازار نیست، بلکه بازتاب از سرگیری فعالیت خطوط تولید متوقف شده قبلی است. توصیه مالی: اصرار بر افزایش تولید بدون سفارش قطعی، مستقیماً به انباشت محصول نهایی در انبار و قفل شدن سرمایه در گردش منجر می‌شود. در شرایط کنونی، اولویت مطلق باید با مدیریت اعتبارات مشتریان و حفظ نقدینگی باشد.

• منگنه تورمی سمت عرضه و فرسایش شدید حاشیه سود

تصویر داده‌ها: مولفه قیمت خرید مواد اولیه با شتابی بالا به عدد ۸۵.۸ رسیده است، در حالی که مولفه موجودی مواد اولیه در انبارها (۴۴.۷) پانزدهمین ماه پیاپی کاهش را ثبت می‌کند.

سیگنال کاربردی: بوروکراسی ارزی، تأخیر در ثبت سفارش و موانع لجستیکی، تأمین نهاده‌ها را به شدت گران و فرسایشی کرده است. از طرفی، به دلیل رکود بازار و ضعف قدرت خرید خانوارها، بنگاه‌ها توان انتقال این هزینه‌ها را به قیمت فروش نهایی ندارند که نتیجه آن زیان عملیاتی یا فرسایش حاشیه سود است.

توصیه خرید: برای جلوگیری از توقف خطوط تولید، موقتاً استراتژی خرید به‌موقع را متوقف کرده و تمرکز خود را بر ایجاد «ذخیره ایمن» از مواد اولیه کلیدی بگذارید.

• انجماد در بازار کار و انقباض شدید صادرات

تصویر داده‌ها: مولفه استخدام (۴۷.۳) برای پانزدهمین ماه متوالی زیر ۵۰ قرار دارد و مولفه صادرات کالا و خدمات (۴۴.۱) با افت شدیدتری مواجه شده است.

سیگنال کاربردی: کمبود نقدینگی و ابهامات بازار، بنگاه‌ها را به سمت سیاست انجماد استخدام یا تعدیل نیرو سوق داده است. در بخش صادرات نیز چالش‌های ارزی، بانکی و ریسک‌های منطقه‌ای موجب افت شدید کانال‌های صادراتی و خطر واگذاری دائمی بازارهای هدف به رقبای خارجی شده است.

توصیه بازار: تا زمان ثبات شرایط ارزی، منابع صادراتی پرریسک را محدود کرده و تمرکز خود را بر تقویت زنجیره توزیع داخلی و حفظ سهم بازار موجود معطوف کنید.

• افق انتظارات و خوش بینی محتاطانه

تصویر داده‌ها: مولفه انتظارات فعالیت اقتصادی در ماه آینده با جهش مناسب به ۵۴.۹ رسیده و وارد محدوده خوش بینی شده است.

سیگنال کاربردی: این نماگر نشان‌دهنده امیدواری فعالان اقتصادی به ثبات نسبی اوضاع است؛ اما تا زمانی که سیاست‌گذار اقدام عملی جهت تسهیل تخصیص ارز و تأمین پایدار برق صنایع انجام ندهد، این خوش‌بینی شکننده بوده و به سرمایه‌گذاری جدید یا برنامه‌ریزی بلندمدت منجر نخواهد شد.

➤ اقدام راهبردی برای پاییز ۱۴۰۵

۱. کنترل فشرده جریان وجوه نقد: به حداقل رساندن فروش‌های اعتباری بلندمدت و تمرکز بر وصول مطالبات.

۲. جایگزینی استراتژی خرید: ترجیح تأمین ایمن و ذخیره‌سازی نهاده‌های استراتژیک بر خرید ارزان قیمت.

۳. انعطاف عملیاتی: تنظیم شیفت‌های تولید با تقویم محدودیت‌های انرژی جهت کاهش اتلاف منابع و هزینه‌های تعمیرات.

❖ تحلیل وضعیت بخش صنعت

شاخص مدیران خرید (شامخ) بخش صنعت در تیرماه ۱۴۰۵ با ثبت عدد ۴۸.۳ (تعدیل فصلی شده) برای نهمین ماه متوالی زیر مرز ۵۰ قرار گرفت. اگرچه کاهش شدت رکود نسبت به بهار ملموس است، اما تحلیل متغیرهای تعدیل شده نشان می‌دهد صنعت کارخانه‌ای با یک عارضه ساختاری عمیق در سمت عرضه دست‌وپنجه نرم می‌کند که تحلیل کاربردی آن به شرح زیر است:

• پارادوکس افت تولید علیرغم پتانسیل بازار

تصویر داده‌ها: مولفه مقدار تولید محصولات صنعت با ریزش ۳.۱ واحدی به رقم ۴۶.۸ سقوط کرده است؛ این در حالی است که مولفه سفارشات جدید (۴۸.۸) و میزان فروش محصولات (۴۹.۰) بهبود نسبی داشته و فروش به بالاترین سطح خود طی ۹ ماه اخیر رسیده است.

سیگنال کاربردی: این ناهمترازی نشان می‌دهد که در تیرماه، بازار پتانسیل و کشش نسبی برای خرید داشته است، اما خطوط تولید بنگاه‌ها به دلیل عوامل بیرونی توان پاسخگویی به این تقاضا را نداشته‌اند. بنابراین مشکل فعلی صنعت، «نبود مشتری» نیست، بلکه «فلج شدن زنجیره تأمین و تولید» است.

• دو گلوگاه بیرونی سرکوب تولید: ارز و انرژی

تصویر داده‌ها: مولفه موجودی مواد اولیه صنعت با افت مجدد به عدد ۴۱.۹ رسیده (پانزدهمین ماه کاهش متوالی) و مولفه مصرف حامل‌های انرژی روی ۵۱.۰ تعدیل شده است.

سیگنال کاربردی: عامل اصلی سقوط تولید صنعتی، تداوم بحران ارزی (تأخیر سنگین در تخصیص و ثبت سفارش مواد اولیه وارداتی) در کنار آغاز قطعی‌های مکرر و هفتگی برق صنایع است.

توصیه راهبردی: تا پایان شهریورماه، استراتژی خرید به‌موقع را کاملاً متوقف کنید. اولویت مطلق منابع مالی باید به پیش‌خرید و ذخیره‌سازی نهاده‌های کلیدی اختصاص یابد تا از توقف ناخواسته خطوط تولید و از دست رفتن سهم بازار داخلی در برابر رقبا جلوگیری شود.

• منگنه هزینه‌ای و فرسایش شدید سودآوری

تصویر داده‌ها: مولفه قیمت خرید مواد اولیه صنعت با جهش بزرگ از ۷۳.۰ در خرداد به ۸۰.۴ در تیرماه رسیده است؛ در حالی که مولفه قیمت محصول نهایی روی عدد ۶۰.۸ ایستاده است.

سیگنال کاربردی: افزایش شدید قیمت نهاده‌ها (به دلیل هزینه‌های لجستیک و نوسانات ارزی) با سرعت بالایی جریان دارد، اما بنگاه‌ها به دلیل رقابت فشرده و محدودیت قدرت خرید مشتریان، توان انتقال کامل این هزینه‌ها به مصرف‌کننده را ندارند. قیمت فروش بسیار عقب‌تر از قیمت خرید نهاده‌ها حرکت می‌کند که نتیجه مستقیم آن انقباض شدید حاشیه سود و تهدید جدی سرمایه در گردش بنگاه‌ها است.

• انجماد در بازار کار، صادرات و چشم‌انداز آینده

تصویر داده‌ها: مولفه میزان استخدام در صنعت (۴۷.۳) برای پانزدهمین ماه متوالی در محدوده انقباض باقی مانده و مولفه صادرات‌کالا (۴۵.۷) همچنان با رکود مواجه است. همچنین مولفه انتظارات تولید در ماه آینده با افت نسبت به ماه قبل به ۵۲.۰ رسیده است.

سیگنال کاربردی: ریزش اشتغال نشان می‌دهد بنگاه‌ها برای کنترل هزینه‌های سربار، سیاست تعدیل یا انجماد استخدام را در پیش گرفته‌اند. افت صادرات نیز ناشی از ریسک‌های لجستیکی و انتقال مشتریان خارجی به

سمت رقبای منطقه‌ای است. کاهش انتظارات آینده به عدد ۵۲.۰ نشان می‌دهد خوش‌بینی فصلی صنعتگران بسیار محتاطانه است و آن‌ها نسبت به پایداری شرایط پاییز اطمینان کافی ندارند.

➤ توصیه‌های کلیدی برای تدوین استراتژی پاییز ۱۴۰۵

۱. مدیریت فشرده نقدینگی: با توجه به شکاف حاشیه سود، از فروش‌های اعتباری طولانی‌مدت به شدت پرهیز کرده و تمرکز خود را بر وصول مطالبات معوق بگذارید.

۲. برنامه‌ریزی منعطف تولید: شیفت‌های کاری را با تقویم قطعی‌های برق هماهنگ کرده و از ظرفیت‌های خالی برای اورهال ماشین‌آلات استفاده کنید.

۳. تمرکز بر بازار داخلی: به دلیل ریسک‌های تجاری و افت صادرات، کانال‌های توزیع و فروش داخلی خود را بازنگری و تقویت کنید.

❖ تحلیل زیربخش‌های صنعت

داده‌های تعدیل فصلی شده زیربخش‌های صنعت در تیرماه، نشان‌دهنده یک شکاف عمیق و بی‌سابقه بیش از ۲۰ واحدی میان صنایع برنده و بازنده است. این ناهمگونی شدید اثبات می‌کند که چالش‌های سیستمیک نظیر ناترازی انرژی و ارز، ضربه یکسانی به بدنه صنعت نزده‌اند. تحلیل فشرده و سیگنال‌های کاربردی این بخش‌ها به شرح زیر است:

• صنایع پیشرو و برنده (موتورهای محرک بازار)

این بخش‌ها با ایستادن در بالای مرز ۵۰، جریان‌های مالی و تولیدی پویایی را تجربه می‌کنند:

وسایل نقلیه و قطعات وابسته (۵۹.۱): قوی‌ترین عملکرد صنعتی متعلق به این گروه است. رشد هماهنگ تولید (۶۰.۷) و سفارشات جدید (۶۰.۹) نشان‌دهنده تقاضای داغ در بازار است که حتی به محدود افزایش‌های مولفه اشتغال (۵۱.۹) منجر شده است.

کانی‌های غیرفلزی (۵۵.۱): به واسطه فصل ساخت‌وساز، با هجوم تقاضا روبه‌رو شده است؛ به طوری که مولفه سفارشات جدید آن به عدد عالی ۶۴.۰ رسیده است.

چوب، کاغذ و مبلمان (۵۴.۱) و لاستیک و پلاستیک (۵۱.۶): این صنایع نیز همچنان در فاز رونق فیزیکی و رشد تولید قرار دارند.

سیگنال خرید و لجستیک: در تعامل با این صنایع، سرعت تحویل بر تخفیف قیمتی اولویت دارد؛ چرا که نقدینگی فعال‌تری برای تأمین نهاده‌ها دارند.

• صنایع بالادستی در منگنه عرضه (رکود مرزی)

این صنایع علیرغم داشتن سفارشات مناسب، به دلیل موانع بیرونی قادر به جهش تولید نیستند:

صنایع شیمیایی (۴۸.۹): سفارشات جدید روی مرز رونق (۵۰.۳) قرار دارد، اما فرآیند فرسایشی تخصیص ارز موجب سقوط مولفه موجودی مواد اولیه به ۳۸.۱ شده است.

صنایع فلزی (۴۸.۲): سفارشات در سطح مناسب (۵۰.۱) قرار دارد، اما به دلیل آغاز قطعی‌های برنامه‌ریزی شده برق در تابستان، شاخص تولید به ۴۵.۶ کاهش یافته است.

سیگنال خرید و لجستیک: تأمین‌کنندگان صنایع فلزی و شیمیایی باید بدانند افت تولید ناشی از ظرفیت فنی نیست، بلکه ناشی از محدودیت برق و ارز است؛ لذا پیش‌خرید مواد اولیه در این بخش‌ها به نظر می‌رسد الزامی است.

• صنایع بحران‌زده (انقباض شدید)

این بخش‌ها به دلیل سقوط قدرت خرید یا بحران حاد تأمین مواد اولیه درگیر رکود عمیق هستند:

صنایع غذایی (۳۸.۷) - انقباض سفره مصرف‌کننده: ضعیف‌ترین عملکرد صنعتی به این بخش تعلق دارد. سقوط هم‌زمان تولید (۳۳.۳) و سفارشات جدید (۳۳.۶)، زنگ خطر جدی کوچک شدن سبد خرید جامعه و خسارت‌های ناشی از قطعی برق در صنایع لبنی و غذایی را به صدا درآورده است.

فرآورده‌های نفت و گاز (۳۸.۹): افت سنگین تولید (۳۸.۶)، فروش (۲۸.۴) و استخدام (۳۴.۷)، رکود همه‌جانبه‌ای را در این بخش نشان می‌دهد.

ماشین‌سازی و لوازم خانگی (شامخ ۴۴.۰) - بحران قطعات: این بخش با پارادوکس عجیبی مواجه است؛ تقاضا در بازار وجود دارد (میزان سفارشات ۵۳.۴) اما خطوط تولید به دلیل افت فاجعه‌بار موجودی مواد اولیه به

عدد بحرانی ۲۱.۱ (پایین‌ترین میزان در کل صنعت) قفل شده است. بنگاه‌ها به ناچار دست به تعدیل نیرو زده‌اند (میزان اشتغال ۳۸.۹).

سیگنال خرید و لجستیک: در صنایع غذایی و لوازم خانگی، فروش اعتباری بلندمدت به دلیل ریسک بالای نقدینگی بنگاه‌ها به شدت خطرناک است؛ تمرکز باید بر کاهش هزینه‌های سربار باشد.

➤ پیشنهادات راهبردی برای پاییز ۱۴۰۵

سیاست یکپارچه برای کل صنعت کارایی ندارد. بنگاه‌ها باید در صنایع قطعه‌سازی و خودرویی روی توسعه کانال‌های توزیع، در صنایع فلزی و شیمیایی روی مدیریت ناترازی انرژی، و در صنایع لوازم خانگی و غذایی روی مدیریت فشرده نقدینگی و پرهیز از انباشت محصول در انبار تمرکز کنند.

❖ جمع‌بندی و چشم‌انداز راهبردی

کارنامه اقتصادی تیرماه ۱۴۰۵ نشان می‌دهد که هرچند بدنه اقتصاد از شوک‌های حاد بهار فاصله گرفته، اما تداوم شانزده‌ماهه رکود کلان در کنار شکاف عمیق و بی‌سابقه میان صنایع برنده (نظیر قطعه‌سازی) و صنایع آسیب‌دیده (نظیر صنایع غذایی و لوازم خانگی)، گویای یک احیای شکننده، ساختاری و بسیار ناهمگون است. فعالان اقتصادی باید توجه داشته باشند که پارادوکس «رشد فیزیکی تولید در مقابل انقباض مستمر سفارشات و صادرات» زنگ خطر انباشت محصول نهایی و قفل شدن نقدینگی را به صدا درآورده است که این عارضه در ترکیب با ناترازی شدید انرژی و تأخیرهای فرسایشی ارزی، پایداری بنگاه‌ها را به شدت تهدید می‌کند؛ لذا در چشم‌انداز پاییز، خوش‌بینی‌های محتاطانه بازار نباید به برنامه‌ریزی‌های انبساطی منجر شود و استراتژی بهینه بنگاه‌ها باید به صورت ضرب‌الاجل بر کنترل فشرده جریان وجوه نقد (پرهیز از فروش اعتباری بلندمدت)، توقف سیستم خرید به‌موقع به نفع ایجاد «ذخیره ایمن» مواد اولیه کلیدی، و تنظیم منعطف شیفت‌های کاری با تقویم محدودیت‌های برق تابستانی متمرکز شود تا زنجیره تأمین و سرمایه در گردش بنگاه از خطر انجماد و توقف خطوط تولید مصون بماند.